

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

354. *Kempelen Farkas két nevezetes találmánya.* Tek. Kempelen Farkas K. M. Udvari Kamarabéli Tanács Úr, két nevezetes Találmányjaival, mellyeknek híre egész Európában elterjedett, s nézésére avagy láthatása óhajtatására már sokakat fel-indított, Ő Felsége Kegyelmes engedelmé mellett külső országokra, nevezetesen Francia és Anglia országok Székes fő-városaiba meg-indult. Az említett igen elmés és mesterséges találmányoknak egyyike, ama magabann akar-kivel Sachot játszó alkotvány, melly két asztalkából és egyy Török öltözötü ember képéből áll. Ez a faragott ember képe azon asztalnál ülvé, a mellyen a Sach-tábla vagyon, sokféle kerek, rúgó és emelő rudatskák erejével maga magabann a kezét fel-emeli, leereszti, az újjait öszve-tészi, s meg ki-feszíti, a játéknak igaz rendi szerént a követskéket ki-vészi, le-tészi, s akképpen rakosgatja, hogy az ellene játszó Személy tellyességgel meg-nem tsalhatja, de egyy könnyen meg-se győzheti. Mind ezen mozgásokat pedig, mint afféle leg-jobb játékos, oily gyorsasággal folytatja. Jóllehet pedig az alkotója körülötte álldogál, néha egyy két lépésnyire távozik, a másik asztalkánn lévő ládátskába belé tekintget, és a kéz mozgásaira való rúgókat fel-tekeri; még sem lehetett mind ez ideig ennek azzal való legkissebb közlését is észrevenni, avagy azon ember-kép rendes mozdulásainak okait feltalálni; ámbár sokszor 20-nál-is többen voltak jelen, a kik mind ezekre szorgosan vigyáztak. Valamelly alattomban való tsalárdságot sem lehet gyanítani, mivel minden belső és külső készületeit megszokta a nézőknek mutogatni. Rövid szókkal: ha a folyvást játszást számba nem vesszük-is; maga az emberi kéz mozgásainak ki-tsinálása egyy valóságos remek-munkája az alkotó-tudománynak, Mechanikának. A másik tsinálmány, az emberi szózatot valamelly Klavikordium forma eszköznek illetése utánn érthetőképén követő faragott ember-fő, melly és valamint hogy a szöllásra tartozó inaknak

és tagoknak mélységes tudományja szerént vagyon készítve, szintén úgy a szózat mi vóltának leg-alkalmatossabb magyarázója.* (Magyar-Hirmondó 1782. évfolyam 718—749. lap).

Angliából jövő Levelekből örömmel olvassuk, hogy azon Magyar Udvari Kamara Tanácsosa, K e m p e l e n Ú r, a' ki, a' mint a' Magyar Haza tudja, F. Urunk engedelmével, azon tudva lévő Mesterséges Machinájával, Országokat látogatni ment, mostan Londonban tartózkodik, és hogy Angliának Nagygyai 's Tudóssai, nem tsak helyben hagyják, hanem tsudállják-is Mesterséges Találmányát; tudom, hogy egy olyan Filozofus Úrnak, mint Kempelen Úr, jobban tettik az, ha egy Anglia betsüli és tsudállya, mintha a' többi egész Világ az égig magasztalná. (Magyar Hirmondó 1784. évfolyam 301. lap.)

355. *Kővé vált Lentsék a' Tsallóközbe.* Hallatlan dolog az hogy a' lentsék, hüvelyekbe kővé váljanak, Posony Vármegyébe, a' Tsallóközbe a Bári határba megtörtént ez a tsuda. A' históriát így beszélik el még ma is az ott lévő lakosok, 1754 be egy gazda ember rendes természeti lentsével bé vetett egy darab földet, a' lentse a' maga rendje szerént ki kelt, meg nevedett és ki virágozott, a' virágzás után hüvelyeket vert. Annak idejébe le kaszálatott és a' tsürbe hordatott. A' tsépelés alkalmatosságával tsak el bámult a' gazda midönn a hüvelyekbe lentse helyett apró lapos követskéket talált. Akár-milyen tsudálatosnak és hihetetlennek tettik is ez a' történet, az igaz, hogy ma is elég emberek élnek Bárba a' kik ezt látták, és esküvéssel is megpecsétlik. Nékem magamnak is

* Szólló-szerszám, Sprachmaschine, már nagy Alberttől találtott fel. A mi Időnkben K e m p e l e n Ú r egy érdemes Hazánk-fia újra készített egyet, és ugyan 1783-ban. (Sokféle. Irá 's egybe szedé Sándor István. VI-ik darab 38. l. 1799.)

van (igy ír Klein Úr Posonyi Evangélikus Prédikátor) egy egész skatulya ilyen kővé vált lentsém, melyet én a megholt Szászki Tomka János oskolamester jószági között találtam, ezenn irással edgyütt, mely a' skatulyába volt zárva Lentens nativae lapidescentes, in Comitatu Posoniensi in agro Bar in Insula Csalloköz anno 1754 collectae. Minekutánna én ezen kővé vált lentséket a' Jenai Természet vizsgáló tudós Társaságnak elküldöttem, a' híres Természet buvár Martini Úrtól egy levelet vettem, melybe tudtomra adja, hogy a' Tudós társaság a' lentséket analysálta, és szoros vizsgálás alá vette, 's úgy találkodván hogy a' lentséknek mind formája, mint belső alkotása tökéletesen meg egygyez a' Helicythusokéval; tehát azok a' társaság kabinetjába ezekhez tétettek. Ugyan Martini Úr azt állítja ezenn feleletébe, hogy az ilyen petrificatoria egy esztendőnél sokkal több idő kívántatnék, annál fogva a' társaság nem volna hajlandó tsudát gondolni. Ezek az 1754-be kővé vált lentsék olyan tsudálkozást gerjesztettek az akkor élők emberek között, hogy abból a' Posonyi királyi kamerának is egy egész mérőt bé küldöttek. (»Magyar Ország természeti ritkaságai.« Tarnáki Mihály. Posony és Pest 1814. 101—102. lap.)

356. Kővé vált testek Magyarországon.

1. *Csigák.* Minden kővé vált Testek közt a Tengeri Csigák vagnak legnagyobb számmal. A Lengyel és Magyar Országi só aknában, mint a Kárpátus Hegyén is, sok kővé vált testek találatnak. Nevezetesen Magyar és Erdély Országban a Csigáknak nagy bővsége találatik, Hunyad vármegyében Kolosvártól fogva Sibóig, Buda, Ketskemét, és Sopron körül. A Pesti pompás Házak, egy olly likatos mészkőből épültek fel, a szomszédságában tsak nem egyenes földön lévő kő Bányákból, a mely tsupa kővé vált Tengeri Tsigákból sült mintegy öszve, és a Ketskeméti pusztán, a Homok átaljában széllyel mállott kis tsiga héjjakkal elegyes. U. o. 94.)

2. *Állatok tsontjai.* Déli Tartománybéli nagy állatok maradványi tsontjai, rész szerént

kővé válva ásatnak ki Magyarországon is és másutt is, mint p. o. Hazánkban 1817-ben October 25-kén Tatában az ott el terjedő nagy Tó mellett, mintegy két négy szegű ölnyi föld területben, 5 lábnyi folyó homok alatt, szörnyű Elefánt tetemek taláttak, s azok között 7 Elefánt fogak, melyeknek egyike 9 lábnyi hosszú, és 6 ujjnyi Átmérőjű volt, de a melyek tsak hamar öszve zuzódtak és töredezték (U. o. 96. l.).

3. *Fák.* A plánták világából is vagnak kővé vált Testek, kivált fák, a melyeknek egész belső alkotásokat meg lehet világosan esmérni. A kővé változott fáról, már vagnon néminémű meg határozott tapasztalás. Ugyanis I. Ferentz Császár, azon Hidlábakból, melyet Trajanus Császár Nándor Fejérváron alól olly véggel veretett le, hogy azok a Duna Hidjának a lábai legyenek, egygyet felvonatott. Innen, minthogy a Történet Írók szerént fel lehet számolni, hogy le verettetése mintegy 17 Századdal történt fel vonattatása előtt továbbá szemmel látott dolog volt, hogy ezen fel vont Hidláb 21 láb hosszúságú, és egy láb vastagságú: tehát a Természet Búvári azon mesterkedtek, hogy ennek minden környülállásait meghatározhassák. El vágtak tehát mind azt a végét, a mely a földben volt, mind azt, a melyet a víz mosott, és a ki simítás közben azt tapasztalták, hogy a fa kívülről mintegy fél hüvelyknyire befelé, meg lehets finum Achát kővé változott; további belső részében pedig még tsak calcinatioba, vagy a kővé változásnak tsak első állapotjában volt, már pedig mind gyengébb gyengébb minden a széke felé, úgyhogy a közép pontja felé igen kevesett különbözött más fától. A honnan azt hozták ki, hogy még 10 ezer esztendőnél tovább kellett volna ezen nem szinte vastag karónak a vízben állani, hogy egészen tökéletes Achát kővé változott volna. Melly temérdek hosszú idő kívántatik hát arra, hogy valamely fa törsököt, melynek átmérője 3 láb, a millyen tőkék vagnak a C. K. Bétsi Természeti Gyűjtemények palotájában, egészen által hassa a kővé változás? (Ugyanott 99. l.)

Közli LENGYEL BÁLINT.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.